

nitev visokogorja, podaljšamo planinsko sezono, ki v sredogorju za povprečnega planinca lahko traja celo leto – tudi zaradi obveznosti do članov, ki radi odkrivajo zanje neznane vrhove in poti.

Stoletnica planinske organizacije je priložnost za temeljit premislek o tem, v katero krovno društveno asociacijo sodimo, če sploh sodimo v katero. Po drugi svetovni vojni nas je takratni sistem stlačil v Fizikurno zvezo, kasnejšo Zvezo telesnokulturnih organizacij oziroma sedanjo športno zvezo. Značaj planinske organizacije je vseskozi štriel iz kalupov, ki so določali to krovno organizacijo. Zaradi demokratičnega centralizma ni bilo toliko svobode, da bi bile spoštovane in uveljavljene razliknosti in posebnosti med članicami. Udinjanje dnevni politiki je športni zvezi postalo nuja, če naj se sploh obdrži pri življenju. Zato v zadnjem času še izraziteje potiska v ospredje predvsem tekmo-

valni šport, največ tistega, ki lahko uspešno promovira Slovenijo v svetu. O planincih, ki poudarjamo šport za vse, in alpinistih, ki se ne vračajo iz sten s kolajnami okrog vratu, se v teh krogih sliši vedno manj. Pa ne samo v teh; tudi v nekaterih medijih, ki nas po analogiji predstavljajo v športnih uredništvih. V taki situaciji smo največ dosegli tam, kjer smo se izvili iz kalupa, da planinstvo spada med športne aktivnosti. Dokler bodo planinski organizaciji zaupali njeni člani, teh pa je danes skoraj pet odstotkov prebivalcev te dežele, se ni bati za njeno prihodnost. Odnos do gorā se je ljudem vcepljal stoletja življenja na tej zemlji. Strah in odpor, da bi tujci zavladali v slovenskih gorah, je porodil slovensko planinsko organizacijo. Zatorej: dokler bo planinska organizacija črpala ideje za delo iz prvobitne navezanosti Slovencev na gore, bosta njen ugled in položaj v družbi trdna in neomajna.

KAKO SO PLANINCI PO VOJNI ZAČENJALI IZ NIČ, A Z VELIKO VOLJE

NA SMRT OBSOJENI PREDSEDNIK

VLASTO KOPAČ

Na vprašanje, kako gledam danes na svoje delo v planinski organizaciji pred 45 leti, lahko na kratko odgovorim: s planinskimi tovariši sem tedaj pomagal ohromeli planinski organizaciji, da se je znova postavila na noge in spet shodila, pri čemer pa sem si še posebej prizadeval za oživitve in razvoj našega alpinizma in gorske reševalne službe.

Dokumenti in pričevanja iz prvih povojnih let so nepopolni, arhiv PZS v Likozarjevi ulici je pred leti zgorel, nekaj poročil, vesti in člankov o snovanju in delovanju našega planinstva v tistem času je najti v Planinskih vestnikih, nekaj hranijo tudi zasebniki, marsikaj je še v neraziskanem zgodovinskem arhivu PZS, ki ga zaenkrat hrani Mestni muzej v Ljubljani. Hvaležno gradivo za pred leti ukinjeno literarno zgodovinsko komisijo PZS! Precej uporabnih podatkov je v zapsuščini **Toneta Bučerja**, dolgoletnega načelnika Komisije za alpinizem Odbora za planinstvo in alpinistiko Fizikurne zveze Slovenije (OPA FZS).

Iz dosegljivega gradiva in spomina bom v skopih potezah skiciral oris mojega in mojih planinskih tovarišev delovanja in nehanja v prvih letih po končani drugi svetovni vojni.

Pred vojno odborniki Slovenskega planinskega društva niso prav prijazno gledali mlade plezalce; imeli so jih za lahkomišelnih fante, ki se izogibajo markiranim stezam, hodijo po skrotju in lazijo po pečevju in se tam izpostavljajo smrtni nevarnosti. Zato so se tedanji plezalci začeli povezovati izven SPD, ustanovili so Turi-

stovski klub Skala, plezalci, študentje na Univerzi, pa pozneje Akademsko skupino SPD. Njen prvi predsednik je bil **Janez Gregorin** – Šteblajev Johan.

Predstavnik naše Akademске skupine SPD v Upravnem odboru Osrednjega SPD je bil plezalec **Zdravko Vrhunec**. Tam je lahko razpravljaj, posredoval naše želje, odločati pa ni mogel o ničemer, kajti glasovalne pravice mu niso dali, češ da je še premlad.

Proti koncu zime leta 1940 je Akademška skupina SPD poslala na Durmitor šestčlansko alpi-

namesto komentarja

KRIZA AVTORJEV

Že davno pred stoletnico je imela planinska organizacija velikanske načrte, da bi z velikimi dejanji vidno počastila stoletni jubilej: predvsem naj bi bila te dni v Ljubljani otvoritev slovenskega planinskega muzeja ali vsaj velike planinske razstave na Gospodarskem razstavišču, v Planinski založbi pa naj bi izšlo več knjig, predvsem še manjkajoči deli (novejše) slovenske planinske zgodovine.

Pa so ti veliki načrti – vsaj v amaterski planinski organizaciji – vsi po vrsti padli v vodo: muzeja ni in razstave ni, veliko planinskih knjig, ki so izšle ob tem jubileju, pa so izdale druge slovenske založbe, ki si od

nistično odpravo, v kateri so bili **Daro Dolar, Tone Dovjak, Bojmir Filipič, Cene Malovrh, Cene Paderšič-Batreja** in jaz. Opravili smo prvenstvene zimske vzpone na durmitorske vrhove. Odprava je stala 16000 dinarjev; 15 tisočakov smo zbrali sami udeleženci odprave, en tisočak pa je prispevalo Osrednje SPD v Ljubljani s pogojem, da po vrnitvi domov napolnimo »durmitorsko številko« Planinskega vestnika s svojimi članki, fotografijami in risbami o odpravi.

Junija 1945 sem se s transportom sebi podobnih dahavcev vrnil iz zloglasnega taborišča v osvobojeno Ljubljano šibak v nogah in kratke sape, saj sem tehtal le še 49 kilogramov. Srce pa me je kljub temu kmalu začelo vleči v kamniški konec. Odpravil sem se z **Borisom**

Režkom v Bistrico k lovcu **Petru Uršiču** in njegovi ženi **Francki**, oskrbnici bistriškega doma. Tam sva prespala, si zjutraj sposedila grablje in metlo in do večera prilezla v Sedlo, kjer je v naju odprtih zijajočih vrat in praznih oken strmela stara Kamniška koča. Notri je ležalo vse križem kražem; zmetala sva, pograbila in pometla ven štiriletno navlako, polomljeno opremo, cunje, slamo z ušmi in raztresenimi naboji MP vred in vse skupaj požgala na plamen.

Naslednji teden sva se napotila po Beli na Korošico, kjer sva v nastlanem Kocbekovem domu opravila podobno smetarsko-sanitarsko nalogo. Potem sem bil spet teden za tednom v kamniških gorah med domačini, stariimi hribovskimi prijatelji in plezalskimi tovariši, ki so v zadnjih štirih letih imeli srečo, da so ostali živi in se kot partizani, jetniki, izgnanci ali preprosto kot ljudje, rojeni pod srečno zvezdo, vrnili domov. Med njimi so bili tudi planinci.

Konec julija 1945 so se v Ljubljani že zbrali predstavniki slovenskih planincev na posvet, kako v novi družbeni ureditvi naprej. Strinjali so se z edino možnostjo, da se SPD vključi in deluje pod okriljem nove telesnovzgojne organizacije, Fizkulture zveze Slovenije. Zatem so se lotili izdelave društvenih pravil in 12. oktobra so na sestanku **dr. Stanko Tomineš, Ljubo Tiplič** in **Boris Režek** predložili osnutek novih pravil planinskih društev. **Dr. Arnošt Brilej** je tedaj poročal, da je bilo med vojno od 69 planinskih koč in domov požganih 49, stoji še 20 izropanih in poškodovanih. Poleti so že bili oskrbovani Dom v Kamniški Bistrici, Aljažev dom v Vratih, Dom na Krvavcu, Erjavčeva koča na Vrščicu in Koča na Jermanovih vratih.

Sledil je 12. decembra 1945 občni zbor podruž-

prodaje kajpada obetajo zaslužek (planinci pa, kar tudi ni slabo, slavo in propagando).

Seveda ni mogoče trditi, da vsega tega v planinski organizaciji ni zato, ker ne bi bilo gradiva: zgodovina je in predmeti za muzej so, vendar ni ljudi, avtorjev, ki bi dokumente, predmete, dnevnike in pričevanja zbrali, jih uredili in takšne predstavili javnosti. Še veliko je neodkritega v slovenskem planinstvu, pa ni ljudi, ki bi se zakopali v arhive in kot mravlje zbirali košček za koščkom ter sestavljali delčke te naše zgodovine.

Koliko mož in žena je bilo v slovenski planinski zgodovini, katerih življenje še ni podrobno opisano! Koliko znamenitih slovenskih planincev se je zadnja desetletja preselilo v večnost, naša planinska organizacija pa ni našla nikogar, ki bi hotel sprejeti in obdelati (ali vsaj shraniti) njihove planinske knjižnice, arhive in zapiske! Koliko za-

sebnih planinskih arhivov je v Sloveniji, ki bodo za vse večne čase izgubljeni, ko bodo odšli na pot brez vrnitve njihovi lastniki!

Vendar imamo vsakršne šole, v katerih morajo slušatelji pisati najrazličnejše naloge, od srednjih do višjih in visokih, posebno na slednjih pa je neizmerno možnosti, da bi na pobudo profesorjev ali študentov začeli odkrivati te delčke neznane slovenske zgodovine. In kar pohiteti bi morali, dokler je še kaj gradiva in kaj mož, ki so žive priče teh dogajanj.

Marjan Rztresen

nice Ljubljana. Prejšnjo povezovalno vlogo Osrednjega SPD je prevzel Odbor za planinstvo pri FZS, planinska organizacija se je v novih razmerah ujela, znova zadihala in zaživela.

Prva redna skupščina Planinskega društva Slovenije (PDS) v okvirju FZS je bila 24. februarja 1946. Za predsednika je bil izvoljen **dr. ing. France Avčin**, ki je na prvi seji društva 5. aprila 1946 poročal, da bo ljubljanska podružnica PD 12. maja 1946 odkrila v Kamniški Bistrici steber padlim borcem-planincem po načrtu **Vlasta Kopača**, ki vodi tudi tehnično stran izdelave spomenika. **Dr. Miha Potočnik** je predlagal, naj bi Centralna GRS bila na Jesenicah. Literarno znanstveno delo v PDS je prevzel Cene Malovrh, Martuljkovo skupino naj bi razglasili za narodni park.

Alpinisti so v tem obdobju opravili vrsto prvenstvenih vzponov. V letu 1945 je bil od 26. do 30. junija v osrednjem stebri Triglava opravljen edinstven plezalni vzpon **Jožeta Čopa in Pavle Jesihove**, ki se posej imenuje Čopov steber. Leta 1946 so člani AO-jev Ljubljana, Jesenice, Tržič, Maribor in Kamnik opravili v Juljskih in Kamniških Alpah 61 zimskih vzponov in 211 poletnih. Naslednje leto so AO-ji Ljubljana, Jesenice, Maribor, Celje, Kranj, Tržič, Mojstrana in Kamnik izvedli v naših gorah 112 zimskih in 615 poletnih plezalnih vzponov.

Alpinistične tečaje so leta 1946 organizirali AO-ji Ljubljana, Kamnik in Jesenice, v letu 1947 pa Maribor, Tržič, Ljubljana, Kranj, Jesenice, Odbor za planinstvo in alpinistiko in GRS.

Na drugi redni skupščini PDS in FZS 15. decembra 1946 sem bil izvoljen za predsednika Odbora za planinstvo pri FZS. V sekretariatu FZS sem odtlej pa do svoje aretacije 2. oktobra 1947 zastopal in branil interese slovenske planinske organizacije. Kot plezalec sem kmalu

začutil, da je obseg dela Odbora za planinstvo omejen, status pa nedorečen. Alpinistika, pomembna dejavnost v gorah, je bila po mnenju večine v sekretariatu zaobsežena že v pojmu planinstva.

Spoznal sem, da bo za oživitve in razvoj plezalstva pri nas nujno pospešiti ustanavljanje alpinističnih odsekov, jih finančno podpirati, jim prikrbeti plezalno opremo, obleko, obutev in vrvi, najboljše tečajnike pritegniti med gorske reševalce in jih za zahtevna reševanja v stenah še posebej usposobiti na tečajih GRS.

Prepričal sem predsednike v sekretariatu, da deluje poleg množičnega planinstva v gorah še druga, za razvoj fizičnih, telesnih, duševnih in značajskih lastnosti mladega človeka zelo pomembna dejavnost, to je alpinistika, ki se je sicer res izvila iz planinstva, vendar je to posebna panoga, ki ima v sebi tudi nekaj športnih elementov, pa vendar še ni šport. Zato naj se ta dejavnost tudi vidno odrazi v nazivu našega odbora, ki naj se odslej imenuje Odbor za planinstvo in alpinistiko pri FZS.

Opremo za AO-je smo nabavljali na več načinov, plezalne vrvi, znamenite zelene najlonke, smo po šoferskih zvezah nabavljali pri ameriški vojski v Trstu, plezalne kline so nam iz mehkega železa kovali na Jesenicah, v Kamniku in še kje, anorake in vetrne hlače smo izdelovali iz gumiranega platna zapornih zračnih balonov, polst za plezalnike – profiliranih gumijastih podplatov tedaj še ni bilo – smo nabavljali v večski papirnici in jih z avstrijskim lepilom ago lepili na podplate plezalnikov. Na podplate gojzarjev smo nabijali Silvretta in Fuchsove žeblje, najimnitnejši pa so bili drobnozobil tricouni. Kroparske jegre in romarje so nosili le še navadni planinci in domači gorjanci.

Zanimiv je vpogled v številčnost AO-jev iz leta

Praznovanje v Cankarjevem domu

Osrednja proslava ob stoletnici Slovenskega planinskega društva – Planinske zveze Slovenije bo 28. februarja ob 18. uri v veliki, Gallusovi dvorani ljubljanskega Cankarjevega doma. Govorila bosta predsednik Republike Slovenije **Milan Kučan** in predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**, po njunih govorih pa bodo nastopili s priložnostnim umetniškim programom znani slovenski umetniki.

Za zgodnjo uro prireditve so se odločili zato, da bodo na ta dogodek lahko prišli tudi planinci iz oddaljenejših krajev in se isti dan tudi vrnili domov.

Dan pred tem dogodkom, 27. februarja, bo slovenska pošta izdala dve priložnostni poštni znamki, od katerih bo ena posvečena

stoletnici planinske organizacije, druga pa stoletnici rojstva velikega slovenskega gornika **Jože Čopa**. Isti dan bo na voljo tudi poseben poštni žig prvega dne in posebna pisemska ovojnica.

V dneh okoli praznovanja bodo predvidoma izšle tri planinske knjige, in sicer v založbi Mladika **Matjaža Deržaja** Planinski pozdrav, pri Planinski založbi Slovenije pesniška zbirka planinske poezije Človek-gora-poezija, v založništvu Planinskega društva Ljubljana Matica pa knjiga o prvem predsedniku Slovenskega planinskega društva **Franu Orožnu** izpod peresa **dr. Toneta Strojina**.

Po teh praznovanjih bo po Sloveniji še vrsta praznovanj ob stoletnici organiziranega planinstva na Slovenskem, prva od njih pa bo razstava Sto let zvestobe goram v Pokrajinskem muzeju v Mariboru, ki bo odprta od 4. marca do 4. aprila.

v leto. V letu 1945 so obstajale še stare plezalske skupine na Jesenicah, v Ljubljani, Mariboru in Kamniku. Naslednje leto so organizirali AO-je v Ljubljani, Kamniku, Trziču, Mariboru in na Jesenicah, v katerih je bilo 51 članov in 72 pripravnikov. Leta 1947 se je njihovo število povečalo na 10 AO-jev, nastali so novi v Celju, na Jezerskem, v Kranju, Radovljici in Mojstrani z 81 člani in 76 pripravniki. Leta 1948 pa ni bil v Sloveniji ustanovljen noben novi AO.

Člani alpinističnih odsekov so leta 1946 zgradili dva alpinistična bivaka: Jeseničani zavetišče III za Akom v Martuljku, Ljubljanci pa na Malih Podih pod Skuto. Trzičani so začeli graditi bivač v Storžiču, Kranjčani pa pod Kočno. Prvi bivač v Kamniških Alpah je bil postavljen že pred vojno na Maričkini plošči na severozahodnem grebenu Planjave. Zgradili smo ga člani Akademске skupine SPD na univerzi, dodelan pa ni bil. Po vojni so ga nepridipravi vrgli z grebena v Logarsko dolino.

Leta 1947 je OPA FZS brezplačno razdelil AO-jem kompletne obleke, plezalno opremo in 150.000 dinarjev za nabavo druge opreme.

V Odboru smo sprejeli sklep o prirejanju poletnih in zimskih plezalnih in reševalnih tečajev ter o izdaji priročnika Plezalna tehnika, ki ga bo ilustriral **Marjan Keršič**.

Spomladi 1947 smo pripravili prvo povojno Odredbo o zavarovanju redke flore z barvnimi upodobitvami nekaterih značilnih in redkih vrst planinske flore. Izdalo jo je Ministrstvo za prosveto LRS.

Z zveznega tečaja za alpinistične inštruktorje v Vratih sem se vrnil domov v Ljubljano 29. septembra 1947, čez tri dni sem bil aretiran in čez deset mesecev obsojen na dahavskih procesih. S tem se je moje predsedništvo v planinski organizaciji in prvo obdobje mojega dela v planinstvu končalo.

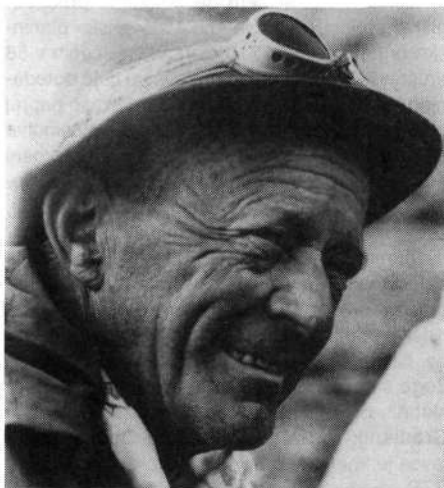
14 LET PREDSEDNIKOVANJA DR. MIHE POTOČNIKA

ZIDANJE GMOTNIH TEMELJEV

Leta 1965 sploh ni bilo presenetljivo, da je na čelo Planinske zveze Slovenije prišel **dr. Miha Potočnik**, mož v najboljših srednjih letih, ki je imel za seboj izredno bogato gorniško kariero. V Slovensko planinsko društvo ga je leta 1921 vpisal štiri leta starejši brat Tone, in sicer v podružnico v Kranjski gori, kajti podružnice SPD takrat ni bilo niti na Jesenicah, niti na Dovjem, niti v Mojstrani. Kot dijak kranjske humanistične gimnazije je hodil po hribih, tri leta pozneje začel plezati, se tista leta srečal z **Jožo Čopom**, začel kot študent ljubljanske pravne fakultete pisati za Planinski vestnik, postal član jeseniške Skale in gorski reševalec, predvsem pa plezalec: »Mladi smo se hoteli uveljaviti tudi na gorskih brezpotjih,« pravi dr. Miha Potočnik. »Mladi smo takrat rekli, da bomo Slovenci po slovenskih gorah plezali prvenstvene smeri in ne več Nemci in Avstrijci.«

Tako je tudi bilo in slovenski planinci so Miho Potočnika poznali kot odličnega plezalca (**Stanko Hribar** je nekoč **Jožo Čopa**, **Miho Potočnika** in **Stanka Tomiňška**, prijateljsko trojno navezo, imenoval »zlata naveza« in to ime se jih je prijelo za vse večne čase), kot člana »rešilnih ekspedicij«, se pravi reševalnih akcij v gorah, kot pisca prispevkov za Planinski vestnik in kot enega od igralcev v obeh prvih slovenskih filmih, v **Ravnikovem** V kraljestvu Zlatoroga in **Badjurovih** Triglavskih strminah.

Tako je že pred vojno, pred letom 1941, postal odbornik osrednjega odbora SPD, ko pa je po vojni leta 1947 prišel z Jesenic, kjer je bil

direktor Železarne, v Ljubljano v komunalno ministrstvo, kjer je postal pomočnik ministrice **Lidije Šentjurčeve**, so se ga prav kmalu spomnili kot odličnega planinca: leta 1948, ko je bil za **prof. Francetom Avčinom** drugi povojni enoletni predsednik arhitekt **Vlasto Kopač**, so predsednika Kopača zaprli, ga obsodili na dahavskih procesih, mesto predsednika je bilo prosto – »in **Zoran Polič**, ki je bil takrat predsednik Fizkulture zveze, kamor smo spadali tudi planinci, me je poklical in mi rekel: Miha, ti boš predsednik! Vendar takrat na to nisem bil pripravljen, šel sem k Šentjurčevi, ji povedal, kaj mi je Polič ponudil in da tega ne bom